

Evrım konusunda söylemeye çalıştığım şu: İki market var, biri eski ürünler satıyor, köy bakkalı gibi, ezelden beridir, bildiğimizden beri aynı şeyleri söylüyor. İkincisi ise yeni açılmış, diyelim 10 yıllık. Ürünler hep değişiyor, birine iyi diyor, sonra daha başkası geliyor, bu daha iyi diyor falan. Hangisinden alışveriş edersin?

Anlattığımız hikayeleri değiştirmedik, onları daha uygun hale getirmediğimiz sürece, bu işin devamı yok. İslam *bir fikir olarak* ölmeye doğru gidiyor. Bu çeşit eleştiriyi *insanların hoşuna gitmek için dini değiştirmek* olarak ezberden cevaplamak kolay ama *insanlara kendi diliyle hitap etmek* diye bir değer var, hikayeleri uyarlamam gerek, bugün için anlamlı hale getirmek. Şimdiki dini düşünce, bin yıl önceki meseleleri dert edinip, günümüz için siyasi malzeme olmaktan ötesi bulunmayan bir körler sağırılar edebiyatı.

Filmlerdeki gibi bir iskeletin etle giydirilmesi olayı oldu mu hiç? Olduysa da bunlar istisnadır, canlılık dediğimiz şey bir determinist veya olasılıklı bir mekanizmadır, bazılarını bildiğimiz, bazılarını bilmediğimiz süreçleri vardır. Eğer Allah içinde yaşadığımız dünyadan tamamen bağımsız bir canlılık yaratmış olsaydı, diyelim insan genomu diğer canlılarınkinden farklı yapıtaşlarından oluşsaydı, etrafındaki hayvan ve bitkilerle tamamen ilgisiz bulunsaydı, belki bir ihtimal, bu canlılık denen şey dünyadan ayrı diyebilirdik.

Kainatı anlamak vazifemiz. Bunu sadece kendi merakımızı tatmin etmek için değil, onu kendi lehimize, kendi faydamıza kullanacak hale gelmek için de yapmamız gerekiyor. Sanıyorlar ki, bu iş sadece *hakikati anlamak* işi. Hayır, hakikati anlamak çok defa bir bahane, burada asıl gayemiz güç. Hangi hikaye bizi daha güçlü kılıyor? Hangisi daha doğruymuş gibi duruyor. Her türün adlarının ayrı ayrı anıldığı biyolojik sınıflandırma mı daha kuvvetli duruyor, her canlının sudan yaratıldığına genel kabulü mü?

Bilim sadece bir anlatıdır diyebiliriz. Evrim de içinde Tanrı'nın olmadığı bir yaratılış anlatısıdır ve bu sebeple Tanrı'ya karşı konumlanmıştır. Adem kıssasıyla, diyelim insanın dört ayaklı kuyruksuz maymunlardan türediği *mütekabil hikayeler* midir?

Hayır, bunlar aynı hikaye değil. Biri ahlaki bir hikaye, içinde insanın değerinin Allah'tan geldiği ve maddi bir takım şartlardan sağlanmadığı var. İnsan *ben topraktan yaratıldım, o halde falanca canlılara üstünüm* demesin diye. Çünkü bu söz şeytanın *beni ateşten yarattın, onu topraktan, ben ona secde etmem* deyişine benziyor. Bugün o sahneyi insan yerine bir bonobo, şeytan yerine insanı oturarak tekrar edebilirsiniz. *Ben ondan üstünüm, çünkü beni özel yarattın, onu da diğer canlılarla beraber.* Ancak bu, tabii ki, benim kişisel gözlemim, kişisel ahlaki dersim. O sebeple asıl fark bu, yani ben Adem kıssasını bir *yaratılış hikayesi* olarak değil, ahlaki bir mesel olarak anlarım. Nasıl ki Nasreddin Hoca'nın gerçekten yaşamış olması ve olmaması, anlatılanların değerinde herhangi bir değişikliğe sebep olmaz ve dersimizi aynı şekilde alırız, Hz. Adem'in gerçekten o minvalde yaratılıp yaratılmadığı da, oradan alacak dersimizi değiştirmez. Ama biz Nasreddin Hoca'nın yoğurt mayalamasının *gerçek izini* göl göl gezip aramayı ve bu konudaki delilleri tartışmayı, *burada bize ne demek isteniyor?* demeye tercih

ediyoruz. Çünkü neden, çünkü Adem'in göbek deliğini konuşmak, kendimize çeki düzen vermekten kolay.

İkinci ve bence daha önemli bir konu da şu: Biz bilimle dini eş tuttuğumuzda, ister istemez bilimin daha kaliteli bilgi üretmek için sunduğu araçlarla, insanın hissi hayalgücünü eş tutuyoruz. Biri *canlılık meleklerin çakmağı çakmasıyla oluşmuştur* dediğinde, bu bilgi, falanca adamın *canlılık proto-virüslerin birbiriyle birleşmesi sonucu doğmuştur* deyişiyle aynı görünüyor. Etrafta ne melek görünüyor, ne de canlılık, cansızlıktan türüyor.

Velakin sorun bu iki hikayenin bir şekilde test edilebilirliği. *Melek Çakmağı Teorisi* bizden başka bir takım varlıklara atıfta bulunuyor ve ortada *maddi hakem* bırakmıyor. Bilimin kaliteli bilgi üretmesinin sebebi, insan zihni dışında bir makyas getirmesi: *Tekrarlanabilir Deney*. Kendini deneye tabi tutmayacak kadar *sofistike* teoriler, Fizikte mesela *String* teorisi, sırf *güzel* görünüyor diye kabul edilmiyor, öne sürdüğünüz fikir test edilebilir değilse, doğru olsa bile adı spekülasyondur. Bilimin Tanrı düşünce-siyle arasının hep limoni olmasının da sebebi bu, çünkü bu sürece *Tanrı'yı* getirdiğinizde, konu dünya hakkında bilgi edinmekten farklı bir hal alıyor. *Biz Allah'ı bilmek için bilim yapıyoruz* deseniz bile, buradaki sürece, oyunun kurallarına uymak durumundasınız. Söylediğiniz şeyin bir şekilde test edilebilir, yanlıştır olması gerek.

Olmazsa ne olur? Ben dünyadaki canlılığın uzaylılar tarafından yaratıldığına inanırım, sen *Melek Çakmağı Teorisine* inanırsın, öbürü *ol der ve olur* ayetinden ilham alır, vs. İnsanların arasında ittifak edecekleri bir bilgi kalmaz. İnsan sayısı kadar yaratılış teorisi olur ve bunların hiçbirinin bir açıklayıcılığı, tahmin edebilirliği, *şurada şöyle olursa, böyle olur* dediği bir konu kalmaz. Sonunda hiçbirimiz aslında hiçbir şey bilmediğimiz halde, biliyormuş gibi yaparak birbirimize düşeriz. *Güçlülük* dediğimin ikinci kısmı da bu.

Bir de bilimin yarattığı atmosferin *eşitlikçi* olduğunu söyleyelim: Bir bilimadamı eğer bulduğu sonuçların yöneticisinin hayal gücünden daha önemli olacağına inanmazsa, o konuda çalışmaz. Eğer Tayyip Erdoğan'ın inançları, bu ülkedeki herhangi bir biyolog için *doğru olmak zorunda* olan inançlarsa, kendi kariyerini onunla mücadele etmek için riske atmaz. (Ben atmazdım şahsen, çoğu insanın da küçük insani sınırlamaları dolayısıyla atacağını sanmam.) *Sen nasıl olur da Allah'ın kitabında yazdığı bir şeye aykırı söz söylersin* alt metinli bir *bilimsel* iklim olmaz. En iyi ihtimalle moral bozucudur.

Bilim *hakikati* bulmaya yaramasa da, kainat hakkında daha kaliteli bilgi edinmeye yarar. Hakikat bu edindiğimiz bilgilerin üstünde olabilir, onlardan fazla bir şey olabilir. Ben de bu inançtayım ancak hakikatin daha başka bir şey olması, bilimin önemini azaltmaz. İnsanların üzerinde ittifak edecekleri başka bir bilgi türü henüz geliştirilmemiştir.

Bu sebeple bilimsel bilgi, [ayette][enfal-60] geçen *besili atlar* gibi gibidir. Bilimsel bilginin *seyisinin* işine karışır, atın nasıl yetiştirileceğini ona öğretmeye kalkarsak *atlar* cins ve güçlü olmaz. Sonunda elimizdeki teknoloji kimseyi korkutmayan ama kendimizi avuttuğumuz bir şeye dönüşür.

İslam hemen hiçbir şekilde, yenilenmeye, işlenmeye gerek kalmadan, tarihin unutulmuşlarına doğru yol alıyor. Eski dinler tarihini okuyorum, *İslam sırf merasimden ibaret dinlerin yerini aldı* yazıyor. Hristiyanlığın Roma dinine galebe çalması, İslam'ın Hristiyanlığın, Zerdüştlüğün yerini alması, Budizm'in Brahmanizm'in yerini alması süreçleri hep aynı. Şimdiki durumumuz bana bunu hatırlatıyor, kimseyi ikna etmeyen ve birinin kibrit çakmasına bakan gelenekler manzumesi. Ama sorunca *son ve mükemmel din*.

İslam benim babamın malı değil, geçimimi onunla temin etmiyorum, sosyal konumumu ona bağlamış değilim, ben ondan bir şeyler öğreniyorum ve uygulamaya çalışıyorum. Beni daha doğru bir insan yapsın diye. Onu istesem de değiştirme imkanım yok. Ben *en iyi müslüman* olma imkanında değilim, İslam üzerinde bir telif hakkım yok. Bununla beraber beni onun dışına itmeye çalışacak kimselere de bu sebeplerle pek eyvallah etmem. Benim babamın malı değilse, senin de değil. Dahası geçimini bu din üzerinden, onun değerlerini pazarlayarak yapan veyahut kendini bir üniversite kürsüsüne atmış ve aldığı maaşla eski kitapları karıştırıp, yel değirmenlerini imana çağıran adamların malı hiç değil.

Bu sebeple onu korurken, *menfaat icabı* hareket etmiyorum. Hayatın temelinde Allah'ın varlığı ve yaptıklarımın hesabına çekileceğim var. *Dinim* diyebileceğim iki inancım bunlar, İslam'ın diğer kısmı büyük ölçüde gelenek. Değerli ama ışığışaret eden parmak gibi değerli, ışığın kendisi gibi değil.

Ayrıca tabii, bir elin gökyüzünün yarısını ışıaret edip, *hakikat şuralarda bir yerde* demesiyle, bir noktayı ışıaret edip *hakikat şurada* demesi aynı değil.